

ปิดอบายง่ายหรือ

ที่ปรึกษา :

ท่านพระอาจารย์ภิกขุณีรุ่งเดือน นนทภาณี
ประธานภิกขุณีสงฆ์ อารามภิกขุณี นิโรธาราม

ผู้เรียบเรียง : ภิกขุณีลีนา วรภาณี (กิตติสมชัย)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย :

มูลนิธินิโรธาราม อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

โทร.๐๘๔ ๘๐๔ ๒๐๔๐

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๕๗ จำนวน ๓๐๐๐ เล่ม
โดยมี คุณวิไลลักษณ์ รัตนสวัสดิ์ เป็นเจ้าภาพสนับสนุน
ในการจัดพิมพ์เพื่อน้อมถวายเป็นอาจริยบูชา
เนื่องในวาระ อายุวัฒนะมงคล ๕ รอบ ๖๐ ปี
พระอาจารย์ภิกขุณีรุ่งเดือน นนทภาณี (สุวรรณ)
๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๗

ณ อารามภิกขุณี นิโรธาราม จ.เชียงใหม่

คำอนุโมทนา

คุณโยมวิไลลักษณ์ รัตนสวัสดิ์ เป็นผู้มีความศรัทธาในพระรัตนตรัย เพียรสร้างประโยชน์ตนและผู้อื่นตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และมีส่วนสนับสนุนนักบวชสตรีที่นิโรธารามด้วยดีเสมอมา ทุกครั้งที่ได้มีโอกาสเดินทางขึ้นมานิโรธาราม คุณโยมจะชวนขวามาขอฟังธรรมจากท่านพระอาจารย์ภิกขุณีรุ่งเดือน นนทภาณี และจะตั้งใจฟังด้วยความเคารพเสมอ หรือหากทราบว่าท่านพระอาจารย์จะเดินทางลงกรุงเทพฯ ก็จะขอมินต์ไปโปรดแสดงธรรมที่บ้านเสมอ ท่านพระอาจารย์เห็นถึงศรัทธา จึงได้โปรดอนุเคราะห์เกื้อกูลด้วยธรรมเสมอมา คราวนี้ก็เช่นกัน พระอาจารย์ท่านได้พิจารณาคัดเลือกพระสูตรที่น่าสนใจจากพระไตรปิฎก ตั้งใจจะให้คุณโยมวิไลลักษณ์เป็นธรรมทาน ภายหลังทั้งสองต่างเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สาธารณะจึงได้มีดำริจัด

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน และได้เพิ่มเติมข้อมูลทาง
ธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อฆราวาสผู้หวังพ้นทุกข์
ในการนี้ คุณโยมวิไลลักษณ์ รัตนสวัสดิ์ จึง
ได้มีกุศลเจตนาขอเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์ โดย
ตั้งใจถวายเป็นอากริยาบูชาในวาระอายุวัฒนะมงคล
ครบ ๕ รอบ ๖๐ ปี ท่านพระอาจารย์ภิกษุณีรุ่งเดือน
นันทภาณี ในวันที่ ๒๔ เม.ย. ๒๕๕๗ นี้

และถือเป็นโอกาสดีที่จะได้นำหนังสือ
ธรรมะเล่มนี้แจกเป็นธรรมทาน ในโอกาสฉลองอายุ
ครบ ๖ รอบ ๗๒ ปี ในวันที่ ๒๓ เม.ย. ๒๕๕๗ ของ
คุณโยมสัมพันธ์ รัตนสวัสดิ์ คู่ชีวิตผู้ยืนเคียงบ่าเคียง
ไหล่ในการสร้างคุณงามความดีร่วมกันมา และเป็น
ผู้มีศรัทธายิ่งในพระรัตนตรัย ได้มีโอกาสนุปัฏฐาก
รับใช้สมเด็จพระสังฆราช และพระเถระ มาแต่
เด็ก จวบจนทุกวันนี้ ก็ยังคงเสียสละเพื่อจรรโลง
พระพุทธศาสนา และเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการ
ก่อสร้างพระเจดีย์และอุโบสถพุทธชยันตี รวมถึง

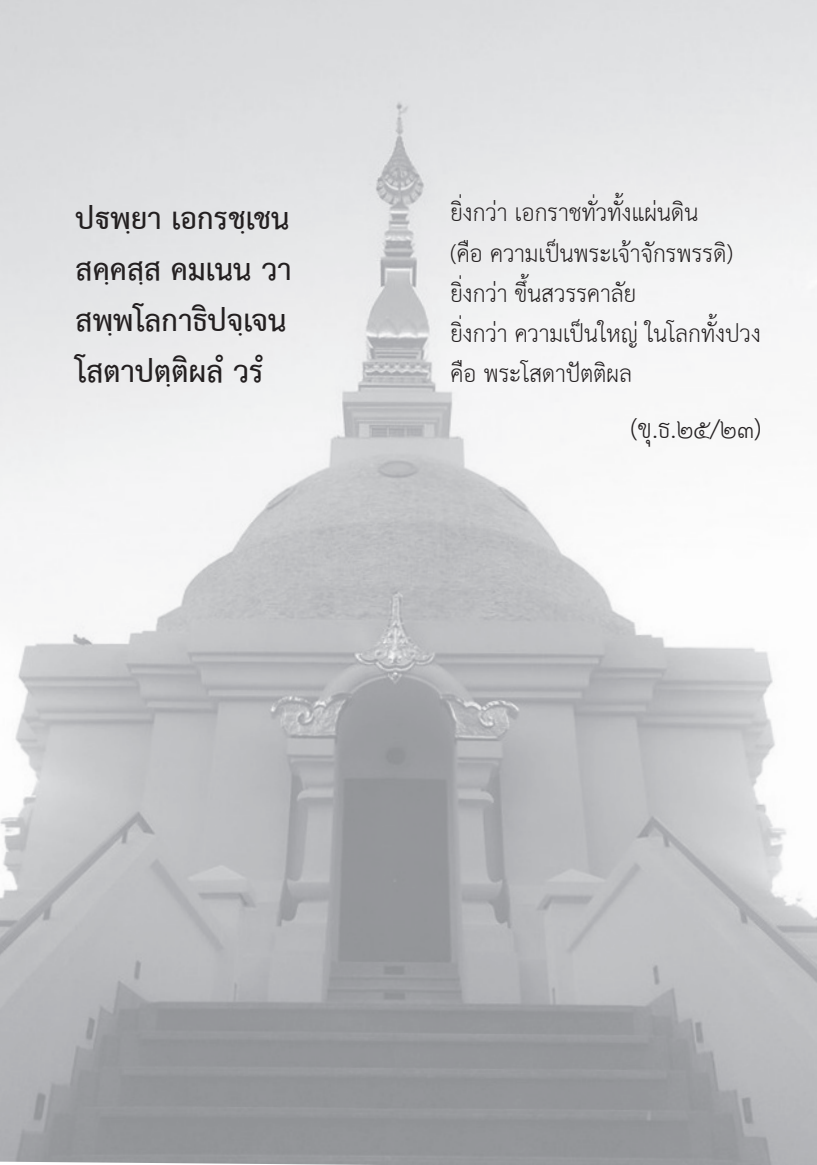
ถาวรวัตถุต่างๆ ในอารามภิกษุณีนิโรธาราม เพื่อ
ฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปีแห่งการตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้า

ขออนุโมทนากุศลเจตนาของคุณโยม
สัมพันธ์ และคุณโยมวิไลลักษณ์ รัตนสวัสดิ์ ผู้เพียร
สร้างทั้งประโยชน์ตนและผู้อื่นทั้งทานกุศล ศีลกุศล
ภาวนากุศล รวมถึงการบำเพ็ญธรรมทานในครั้งนี้อย่าง
แสดงออกซึ่งความเคารพในธรรมและความกตัญญู
ต่อครูบาอาจารย์

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย อวยชัย
อภิบาลคุณโยมสัมพันธ์ และ คุณโยมวิไลลักษณ์
รัตนสวัสดิ์ พร้อมครอบครัวญาติมิตร ได้มีความสุข
ความเจริญ มีสติ มีปัญญา มีดวงตาเห็นธรรม
ขอให้เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย งอกงามไพบุลย์ใน
พระธรรมและความเกษมสุข ตลอดกาลนาน

คณะนักบวชนิโรธาราม

๑๖ เม.ย.๕๗

ปจพฺยา เอกฺรชฺเชน
สคฺคสุตฺต คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปจฺเจน
โสตาปัตติผลํ วรี

ยิ่งกว่า เอกราชทั่วทั้งแผ่นดิน
(คือ ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ)
ยิ่งกว่า ขึ้นสวรรคาลัย
ยิ่งกว่า ความเป็นใหญ่ ในโลกทั้งปวง
คือ พระโสตาปัตติผล

(พ.ศ.๒๕/๒๓)

คำชวนอ่าน

“ปิดอบายง่ายหรือ” เป็นชื่อที่ท่านพระอาจารย์ภิกษุณีรุ่งเดือน นนทภาณีเมตตาตั้งไว้เพื่อชวนให้ผู้ที่อยากพ้นทุกข์ภัยในอบาย ได้ค้นหาคำตอบจากพระสังฆธรรมอันรักษาบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่วทั้งปวง

แม้ “ความเป็นพระโสดาบัน” จะเป็นคำตอบแรกๆ ที่หลายคนอาจนึกถึง แต่เมื่อผู้เรียบเรียงได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้ารวบรวมคำตอบจากพระไตรปิฎก ก็พบว่า

บันไดขั้นแรกแห่งการปิดประตูอบาย คือ ความเป็นพระโสดาบันนั้น ยังมีรายละเอียดที่น่าสนใจที่เรายังไม่ทราบซ่อนอยู่อีกมาก จากชุมทรัพย์ คือ พระสังฆธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงเปรียบเสมือนการช่วยชุดชุมทรัพย์จาก ๘๔๐๐๐ พระธรรมชั้น และอรรถกถา มารวบรวมไว้ให้ผู้ที่ยังไม่พ้นภัยในอบายได้เสปียง คือ ความรู้ได้เตรียมเดินทางข้ามอบาย อย่างไม่หลงทาง

ผู้เรียบเรียง

๑๖ เม.ย.๕๗

สารบัญ

หน้า

ทุกข์ของพระโศดาลัย เท่าผู้หนีตติปลายลับ	๑
พระโศดาลัยเป็นไฉน	๓
ธรรมเพียงดังกระแสน	๔
โศดาปัตติมรรค – โศดาปัตติผล	๖
พระโศดาลัย ๓ ประเภท	๙
พระโศดาลัย ๒๔ จำพวก	๑๐
คุณธรรมเป็นเหตุให้บรรลุโศดาปัตติผล	๑๒
พยากรณ์โศดาปัตติผลด้วยตนเอง (๑)	๑๓
พยากรณ์โศดาปัตติผลด้วยตนเอง (๒)	๑๖
พยากรณ์โศดาปัตติผลด้วยตนเอง (๓)	๑๗
จักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ ก็ไม่พ้นอบาย	๒๓
อานิสงส์แห่งโศดาปัตติผล	๒๕

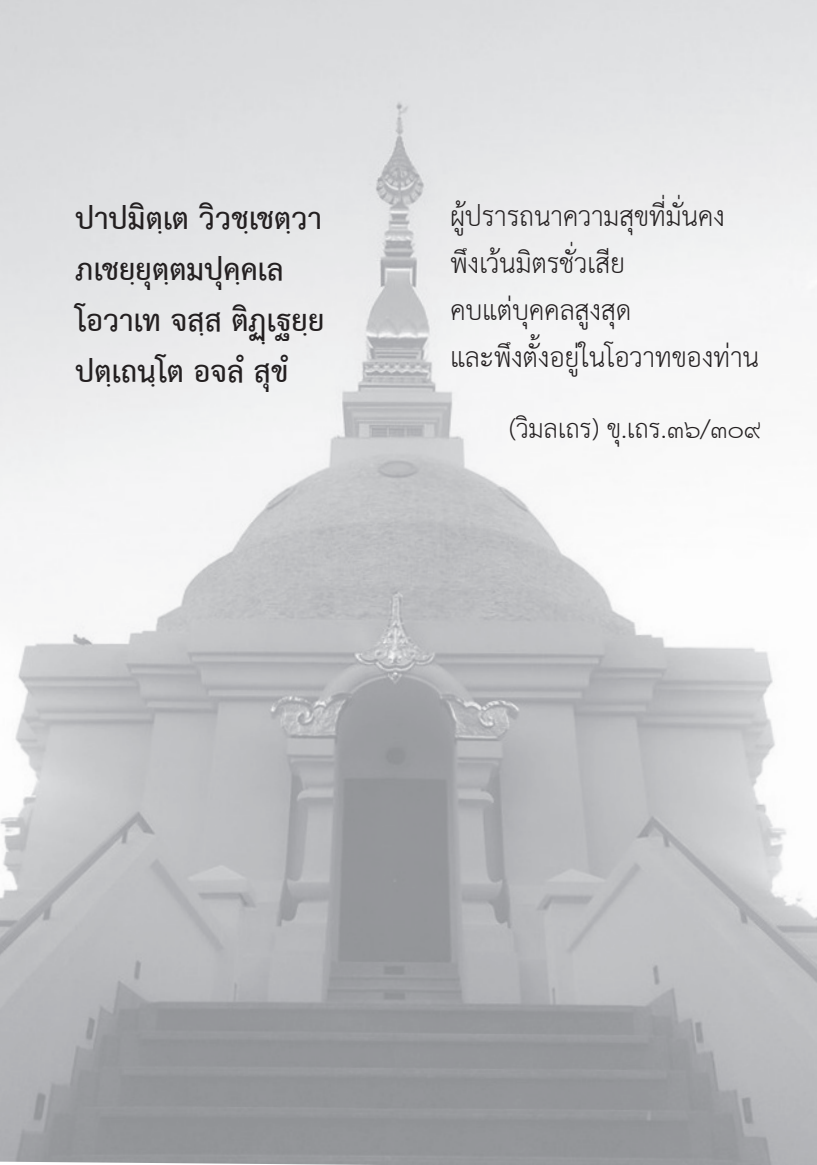
สารบัญ

หน้า

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ในพระโศดาลัย (๑)	๒๖
ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ในพระโศดาลัย (๒)	๒๗
วิหารธรรม ของ พระโศดาลัย	๒๘
สัทธานุสารี - อัมมานุสารีบุคคล	๓๓
อริยสาวกผู้เกิดเหตุเกิดโลก และ ความดับโลก	๓๕

อุบาสก อุบาสิกา ผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา

• อริยสาวิกา ผู้สิ้นความตระหนี่	๔๑
• ทรงโปรดสุญญุตธรรมแก่ธรรมทินนอุบาสก	๔๔
• ผู้อยู่ด้วยความประมาทและไม่ประมาท	๔๘
• การสิ้นชีวิตอันไม่เลวทราม	๕๓
• อนาถบิณฑิกคฤหบดี ผู้ไม่กลัวความตาย	๕๗
ภาคผนวก : อบาย เป็นไฉน	๖๒

ปาปมิตเต วิวชเชตวา
ภเขยฺยตุตมปุกฺคเล
โอบาเท จสฺส ติฏฺฐะเย
ปตฺเถนโต อจลํ สุขํ

ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง
พึงเว้นมิตรชั่วเสีย
คบแต่บุคคลสูงสุด
และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน

(วิมลเถร) ขุ.เถร.๓๖/๓๐๘

ทุกข์ของพระโศกดาบัส เท่าฝุ่นติดปลายเล็บ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ฝุ่นประมาณน้อยนี้ที่เราเอาปลายเล็บข้อนขึ้น กับแผ่นดินใหญ่นี้ อย่างไหนจะมากกว่ากันหนอ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แผ่นดินใหญ่นี้แหละมากกว่า ฝุ่นประมาณเล็กน้อยที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเอาปลายพระนขาข้อนขึ้นมีประมาณน้อย เมื่อเทียบกับแผ่นดินใหญ่แล้ว ฝุ่นที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเอาปลายพระนขาข้อนขึ้นมีประมาณน้อย ย่อมไม่ถึงเสียวที่ ๑๐๐ ไม่ถึงเสียวที่ ๑,๐๐๐ ไม่ถึงเสียวที่ ๑๐๐,๐๐๐

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกัน ความทุกข์ที่หมดไป ลีนไปนี้แหละ ของบุคคลผู้ เป็นพระอริยสาวก สมบูรณ์ด้วยทิฐิ ตรีสรุแล้ว มีมากกว่า ส่วนที่เหลือมีประมาณน้อย ความทุกข์ เป็นสภาพยิ่งใน ๗ ัฒภาพ¹ เมื่อเทียบเข้ากับกอง ทุกข์ที่หมดลีนไปอันมีในก่อนไม่เข้าถึงเลี้ยวที่ ๑๐๐ เลี้ยวที่ ๑,๐๐๐ เลี้ยวที่ ๑๐๐,๐๐๐

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การตรัสรู้ธรรมให้ สำเร็จประโยชน์ใหญ่ออย่างนี้แล การได้ธรรมจักขุ ให้สำเร็จประโยชน์ใหญ่ออย่างนี้.

(ส.นิ.๑๖/๓๑๑-๓๑๒)

¹ หมายถึง พระโสดาบันที่อย่างมากจะกลับมาเกิดอีกไม่เกิน ๗ ชาติ และทุกข์ของพระโสดาบันเหลือน้อยนิดเพราะปิดประตูอบายได้แล้ว

พระโสดาบัน เป็นไหน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า..

ดูก่อนสารีบุตร ที่เรียกว่า โสดาบันๆ ดังนี้
โสดาบันเป็นไหน.

พระสารีบุตรทูลว่า...

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผู้ใดประกอบด้วย
อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ผู้นี้เรียกว่า โสดาบัน ท่านผู้นี้
นั้น มีนามอย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า..

ถูกละ ๑ สารีบุตร ผู้ซึ่งประกอบด้วย
อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ เรียกว่า โสดาบัน
ท่านผู้นี้ นั้น มีนามอย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้.

ธรรมเพียงดั่งกระแส

ดูก่อนสารีบุตร ก็ที่เรียกว่า ธรรมเพียงดั่งกระแส ๆ ดังนี้ ก็ธรรมเพียงดั่งกระแสเป็นไฉน ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า...

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ชื่อว่า ธรรมเพียงดั่งกระแส.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า.. ถูกละ ๆ สารีบุตร อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล คือ สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ ชื่อว่าธรรมเพียงดั่งกระแส.

โสดาปัตติมรรค

โสดาปัตติมคฺคจิตฺต = โสฺต + อาปตฺติ + มคฺค + จิตฺต

โสด แปลว่า กระแสน้ำ หมายถึง องค์มรรค ๘

ที่มีสภาพเหมือนกระแสน้ำสู่พระนิพพาน

อาปตฺติ แปลว่า บรรลุถึง, เข้าถึง (อริยมรรคครั้งแรก)

มคฺค แปลว่า ทาง หมายถึง องค์มรรค ๘

จิตฺต แปลว่า จิต หมายถึง จิตที่ประกอบด้วยองค์มรรค ๘

ดังนั้น โสดาปัตติมคฺคจิตฺต หมายความว่า

จิตที่ประกอบด้วยองค์มรรค ๘ ที่มีสภาพเหมือนกระแส
ที่ไหลเข้าสู่อริยมรรค หรือ เข้าถึงพระนิพพานเป็นครั้งแรก

โสดาปัตติมรรคจิตเกิดขึ้น ย่อมสำเร็จกิจ ๓ ประการ

๑) ทำให้บุคคลนั้น ได้ชื่อว่า โสดาปัตติมรรคบุคคล

๒) ทำให้บุคคลนั้น พ้นจากอบายภูมิจิต ๔ โดยเด็ดขาด

๓) ทำลายอกุศลจิต ๕ ดวง คือ จิตที่ประกอบด้วย
ความเห็นผิด(ทิฏฐิ) ๔ ดวง และ จิตที่ประกอบด้วยความ
สงสัยลังเล(วิจิกิจฉา) ๑ ดวง โดยเด็ดขาดและทำให้กิเลส
ที่ประกอบกับจิตที่ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด(ทิฏฐิ) ๔-
วิปยุตตจิต) ๔ ดวงและ โทสมูลจิต ๒ ดวง เบบางลง
จนไม่สามารถเป็นเหตุให้เข้าไปสู่อบายภูมิจิตได้

โสดาปัตติมรรค ทำลายอะไรในกองอกุศล ๔

ทำลาย อาสวะ ๔ ได้ ๑ คือ ทิณฺฐาสวะ

โอฆะ ๔ ได้ ๑ คือ ทิณฺฐโอฆะ

โยคะ ๔ ได้ ๑ คือ ทิณฺฐโยคะ

คันถะ ๔ ได้ ๒ คือ สีลพัตตปราคาส

และ อิทัมฺสัจจาภินิเวส

อุปาทาน ๔ ได้ ๓ คือ ทิณฺฐอุปาทาน,

อิตตวาทุปาทาน,

สีลพัตตูปาทาน

นิวรณ์ ๖ ได้ ๒ คือ วิจิกิจฉา, กุกกัจจะ

อนุสย ๗ ได้ ๒ คือ ทิณฺฐานุสย , วิจิกิจฉานุสย

สังโยชน ๑๐ ได้ ๕ คือ ทิณฺฐิ, วิจิกิจฉา, อิสสา,

มัจฉริยะ^๒, สีลพัตตปราคาส

กิเลส ๑๐ ได้ ๒ คือ มิจฉาทิณฺฐิ, วิจิกิจฉา

^๒ มัจฉริยะ^๕ คือ การหวงแหน ๕ อย่าง คือ ๑. หวงอवास

๒. หวงตระกูล ๓. หวงลาภ ๔. หวงวรรณะ ๕. หวงธรรมะ

นอกจากนี้ โสดาปัตติมรรค ยังทำลาย...

ทำลาย อกุศลกรรมบถ ๑๐ ได้ ๕ คือ

ปาณาติบาต, อทินนาทาน, กาเมสุมิฉาจาร,
มุสาวาท , มิจฺฉาทิฏฐิ

ทำลาย อคติ ๔ ได้ทั้ง ๔ คือ ฉันทาคติ, โทสาคติ,
โมหาคติ, ภยากติ

ทำลาย วิปัลลาสธรรม ๑๒ ได้ ๘ คือ

อนิจจธรรม ๓ = นิจจลัญญาวิปัลลาส
นิจจจิตตวิปัลลาส
นิจจทิฏฐิวิปัลลาส

อนัตตธรรม ๓ = อตตลัญญาวิปัลลาส
อตตจิตตวิปัลลาส
อตตทิฏฐิวิปัลลาส

อสุภธรรม ๑ = สุกทิฏฐิวิปัลลาส

ทุกขธรรม ๑ = สุขทิฏฐิวิปัลลาส

ทำลาย มิจฉัตถธรรม ๑๐ ได้ ๔ คือ มิจฉาทิฏฐิ

มุสาวาท , มิจฉากัมมันตะ , มิจฉาอาชีวะ

โสดาปัตติผล

โสดาปัตติผลจิต หมายถึง จิตที่ทำหน้าที่เสพอารมณโดยความเป็นขณะ รับพระนิพพาน อารมณที่ โสดาปัตติมรรคได้ประหาณอนุสัยกิเลสเสร็จแล้ว เป็นอกาลิกรรม คือ ธรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องรอกาลเวลา คือ เกิดต่อจากที่โสดาปัตติมรรคจิตดับลงแล้วโดยทันที ไม่มีจิตอื่นมาเกิดคั่นระหว่าง หรือเป็นจิตที่เกิดขึ้นในขณะที่พระโสดาบันเข้าผลสมบัติเพื่อเสวยทิฏฐุสุขนิพพาน คือ ความสุขในพระนิพพาน อันจะพึงเสวยได้ในปัจจุบันภพ

โสดาปัตติผลจิตเกิดขึ้น ย่อมสำเร็จกิจ ๓ ประการ คือ

- ๑) ทำให้บุคคลนั้น ได้ชื่อว่า โสดาปัตติผลบุคคล หรือ พระโสดาบัน หรือเรียกว่า “เสกขบุคคล” คือ บุคคลที่ยังต้องศึกษาต่อไป จนกว่าจะบรรลอรหัตตผล
- ๒) ทำให้เข้าถึงความเป็นบุคคลผู้พ้นจากอบายภูมิโดยเด็ดขาด
- ๓) โสดาปัตติผลจิตย่อมเกิดขึ้นเพื่อเสวยวิมุตติสุข คือ ความสุขจากความหลุดพ้น หลังจากที่ได้โสดาปัตติมรรคจิตได้ทำการประหาณอนุสัยกิเลสได้โดยเด็ดขาดแล้ว

พระโสดาบัน ๓ ประเภท

๑) เอกพีชีโสดาบัน คือ พระโสดาบันที่จะเกิดอีกเพียงชาติเดียว ก็จะมีบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ เพราะมีอินทรีย์แก่กล้าแล้ว

๒) โกลังโกลโสดาบัน คือ พระโสดาบันที่จะต้องเกิดอีก ๒-๖ ชาติ ก็จะมีบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ เพราะมีอินทรีย์ปานกลาง

๓) สัตตักขัตตปุรมโสดาบัน คือ พระโสดาบันที่จะต้องเกิดอีก ๗ ชาติ ก็จะมีบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ เพราะมีอินทรีย์อ่อน

เหตุที่พระโสดาบันแบ่งเป็น ๓ ประเภทนี้ ก็เนื่องจากการอบรมบ่มอินทรีย์ ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาที่ไม่เท่ากัน คือ อย่างแรงกล้า อย่างกลาง และอย่างอ่อน แม้พระโสดาบันยังจะต้องเกิดอีก ก็จะไม่ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ นรกนรก แต่จะไปเกิดเป็นมนุษย์บ้าง หรือ เทวดาบ้าง

พระโสดาบัน

ตามนัยคัมภีร์วิสุทฺถมรรค ๒๔ จำพวก

- ๑) เอกพีชีโสดาบัน
- ๒) โกลังโกลโสดาบัน
- ๓) สัตตักขัตตูปรมโสดาบัน
- ๔) เทวิชชโสดาบัน (พระโสดาบันผู้ได้วิชา๓)
- ๕) ฉฬภิญญาโสดาบัน (พระโสดาบันผู้ได้ภิญญา๖)
- ๖) ปฏิสัมภีทปัตตะโสดาบัน (พระโสดาบันผู้ได้ปฏิสัมภี๔)

พระโสดาบันทั้ง ๖ จำพวกนี้ แต่ละชนิดมีปฏิปทา
การปฏิบัติได้ ๔ อย่าง นำพระโสดาบัน ๖ จำพวกมาคูณ
ด้วยปฏิปทา ๔ จึงได้จำนวนพระโสดาบัน ๒๔ จำพวก

ปฏิปทา ๔ ได้แก่

- ๑) ทุกขาปฏิปทา ทนธาภิญญา ปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า
- ๒) ทุกขาปฏิปทา ขิปปาภิญญา ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว
- ๓) สุขาปฏิปทา ทนธาภิญญา ปฏิบัติสะดวก แต่รู้ได้ช้า
- ๔) สุขาปฏิปทา ขิปปาภิญญา ปฏิบัติสะดวก ทั้งรู้ได้เร็ว

“ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
พึงอนุเคราะห์เหล่าชนผู้เป็นมิตร อมาตย์
ญาติ หรือสาโลहित ผู้ที่สำคัญโอวาทว่าเป็น
สิ่งที่ตนควรฟัง พึงยังเขาเหล่านั้น
ให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในองค์
แห่งธรรมเป็นเครื่องบรรลุโสดา ๔ ประการ
(โสดาปัตติลังคะ)..”

(ส.ม ๑๙/๑๔๙๓)

คุณธรรมเป็นเหตุให้บรรลุโสดาปัตติผล (โสดาปัตติยงค์³)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้
อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล
ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ

๑. สปปริสสสัเทโว การคบสัตบุรุษ
๒. สทฺธมมสฺสวณํ การฟังพระสัทธรรม
๓. โยนิโสมนสิกาโร การใส่ใจด้วยความรู้
๔. ธมฺมานุธมมปฏฺิปปตฺติ

การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

(ส.ม.๑๙/๑๖๓๔)

³ องค์คุณแห่งโสดาบัน(โสดาปัตติยงค์) มี ๒ คือ

- ๑) องค์คุณเบื้องต้นเพื่อได้เฉพาะโสดาปัตติมรรค
 - ๒) องค์คุณแห่งบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติมรรคแล้ว
- พระสูตรนี้ หมายถึง องค์คุณข้อที่ ๑

พยานรณโสดาปัตติผลด้วยตนเอง(๑) (โสดาปัตติยังคะ⁴)

ดูก่อนอานนทฺ์ ก็ธรรมปริยาย ชื่อ ธรรมาทาส
(แว่นส่องธรรม) ที่อริยสาวกประกอบแล้ว เมื่อหวังอยู่
พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า เรามีนรก กำเนิด
สัตว์ดิรัจฉาน ปิตติวิสัย อบาย ทุกคติ วินิบาต ล้นแล้ว
เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า เป็นโณน
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ...

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
พระพุทฺธเจ้าว่า
แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ...
- เป็นผู้ไกลจากกิเลส (พระอรหันต์)

⁴ องค์คุณแห่งโสดาบัน(โสดาปัตติยังคะ) มี ๒ คือ
๑) องค์คุณเบื้องต้นเพื่อได้เฉพาะโสดาปัตติมรรค
๒) องค์คุณแห่งบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติมรรคแล้ว
พระสูตรนี้ หมายถึง องค์คุณข้อที่ ๒

- เป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองอย่างถูกต้องชอบธรรม
- เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้แจ้งและความประพฤตินันตังาม (วิชา จรณะสัมปันโน)
- เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว
- เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง
- เป็นผู้สามารถฝึกบุคคลที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า
- เป็นศาสดา(ผู้สอน)ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
- เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรมแล้ว
- เป็นผู้มีความเจริญสูงสุดจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์

๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใส อันไม่หวั่นไหวใน

พระธรรมว่า พระธรรม ...

- เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว
- เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง
- เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล
- เป็นสิ่งที่ควรเรียกให้ผู้อื่นมาดู
- เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว
- เป็นสิ่งที่วิญญูชน(ผู้รู้)พึงรู้เฉพาะตน

๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน พระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

 ปฏิบัติดีแล้ว

 ปฏิบัติตรงแล้ว

 ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว

 ปฏิบัติสมควรแล้ว

คือ คู่แห่งบุคคล ๔ คู่ ๘ บุคคล

นี้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

- เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา
- เป็นผู้ควรแก่ที่สักการะเขาจัดไว้ต้อนรับ
- เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน
- เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี
- เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

๔. ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว
ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท
วิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาและทิณฐิ
ไม่ลุบคล้ำแล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ

(ส.ม.๑๙/๑๔๗๒)

พยานรณโสดาปัตติผลด้วยตนเอง(๒)

ดูก่อนช่างไม้ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นพระโสดาบัน มีความ
ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะตรัสรู้ในเบื้อง
หน้า ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระพุทธเจ้า ว่า..(ดูพุทธคุณ น.๑๓)
๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระธรรม ว่า.. (ดูธรรมคุณ น.๑๔)
๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระสงฆ์ ว่า...(ดูสังฆคุณ น.๑๕)
๔. มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน
มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม
ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ
ยินดีในการจำแนกทาน อยู่ครอบครองเรือน

(ส.ม.๑๙/๑๔๕๒)

พยากรณ์โศดาปัตติพลด้วยตนเอง(๓)

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะท่านอนาถบิณฑิก-
คฤหบดีว่า ดูก่อนคฤหบดี เมื่อใดแลภัยเวร ๕ ประการ
ของอริยสาวกสงบแล้ว เมื่อนั้นอริยสาวกย่อมประกอบ
ด้วยธรรมเป็นองค์แห่งโศดาปัตติ ๔ อย่าง
และถวายธรรมอย่างประเสริฐ อริยสาวกเห็นดีแล้ว
แห่งตลอดด้วยปัญญา อริยสาวกนั้นหวังอยู่
พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่าเราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว
มีกำเนิดสัตว์ ตีรจฉานสิ้นแล้ว มีปิตติวิสัยสิ้นแล้ว
มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นโศดาบัน
มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะตรัสรู้ในภายหน้า

ภัยเวร ๕ ประการสงบแล้วเป็นไฉน

ดูก่อนคฤหบดี บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ย่อมประสบ
ภัยเวรใด อันมีในชาตินี้บ้าง อันมีในชาติหน้าบ้าง
ย่อมเสวยโทมนัสบ้าง เพราะปาณาติบาตเป็นเหตุ
ภัยเวรของอริยสาวกผู้พ้นขาดจากปาณาติบาต
สงบแล้วด้วยอาการอย่างนี้

บุคคลผู้ลักทรัพย์ย่อมประสบภัยเวรใด อันมีในชาตินี้บ้าง อันมีในชาติหน้าบ้าง ย่อมเสวยโศมนัสบ้าง เพราะอทินนาทานเป็นเหตุ ภัยเวรของอริยสาวกผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน สงบแล้วด้วยอาการอย่างนี้

บุคคลผู้ประพฤติดินในกาม ย่อมประสบภัยเวรใด อันมีในชาตินี้บ้าง อันมีในชาติหน้าบ้าง ย่อมเสวยโศมนัสบ้าง เพราะกาเมสุมิจฉาจารเป็นเหตุ ภัยเวรของอริยสาวกผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร สงบแล้วด้วยอาการอย่างนี้

บุคคลผู้พูดเท็จ ย่อมประสบภัยเวรใด อันมีในชาตินี้บ้าง อันมีในชาติหน้าบ้าง ย่อมเสวยโศมนัสบ้าง เพราะมุสาวาทเป็นเหตุ ภัยเวรของอริยสาวกผู้เว้นขาดจากมุสาวาท สงบแล้วด้วยอาการอย่างนี้

บุคคลผู้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะตึมน้ำเมา คือสุราและเมรัย ย่อมประสบภัยเวรใด อันมีในชาตินี้บ้าง อันมีในชาติหน้าบ้าง ย่อมเสวยโศมนัสบ้าง เพราะการตึมน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่ง

ความประมาทเป็นเหตุ ภัยเวรของอริยสาวกผู้เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สงบแล้วด้วยอาการอย่างนี้

ภัยเวร ๕ ประการนี้ สงบแล้ว.

อริยสาวกย่อมประกอบด้วยธรรมเป็นองค์
แห่งโสดาปัตติ ๔ อย่างเป็นไหน

ดูก่อนคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑) ย่อมประกอบด้วยความเลื่อมใส อันไม่หวั่นไหว
ในพระพุทธเจ้า ว่า..(ดูพุทธคุณ น.๑๓)

๒) ย่อมประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระธรรมว่า.. (ดูธรรมคุณ น.๑๔)

๓) ย่อมประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
พระสงฆ์ ว่า...(ดูสังฆคุณ น.๑๕)

๔) ย่อมประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าปรารถนา
อันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อัน
วิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทักขิไยไม่ครอบงำได้

เป็นไปเพื่อสมาธิ อริยสาวกย่อมประกอบด้วยธรรมเป็นองค์แห่งโสดาปัตติ ๔ อย่างนี้.

**กัญญาธรรมอันประเสริฐ อันอริยสาวกเห็นดีแล้ว
แทงตลอดดีแล้วด้วยปัญญาเป็นไฉน**

ดูก่อนคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้
กระทำไว้ในใจด้วยความรู้ ถึงปฏิจจสมุปบาทเป็นอย่างดีว่า
เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด
เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ
ด้วยประการดังนี้ คือ ...

เพราะ อวิชชา เป็นปัจจัย

สังขาร จึงมี

เพราะ สังขาร เป็นปัจจัย

วิญญูณ จึงมี

เพราะ วิญญูณ เป็นปัจจัย

นามรูป จึงมี

เพราะ นามรูป เป็นปัจจัย

สฬายตนะ จึงมี

เพราะ สฬายตนะ เป็นปัจจัย

ผัสสะ จึงมี

เพราะ ผัสสะ เป็นปัจจัย

เวทนา จึงมี

เพราะ เวทนา เป็นปัจจัย

ตัณหา จึงมี

เพราะ ตัณหา เป็นปัจจัย

อุปาทาน จึงมี

เพราะ อุปาทาน เป็นปัจจัย ภาพ จึงมี

เพราะ ภาพ เป็นปัจจัย ชาติ จึงมี

เพราะ ชาติ เป็นปัจจัย ชราและมรณะ โสกะปริเทว-

ทุกขโทมนัสและอุปายาส จึงมี

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้

เพราะ อวิชชาดับโดยไม่เหลือเพราะไม่ติดใจ สังขารจึงดับ

เพราะ สังขารดับ วิญญาณ จึงดับ

เพราะ วิญญาณดับ นามรูป จึงดับ

เพราะ นามรูปดับ สฬายตนะ จึงดับ

เพราะ สฬายตนะดับ ผัสสะ จึงดับ

เพราะ ผัสสะดับ เวทนา จึงดับ

เพราะ เวทนาดับ ตัณหา จึงดับ

เพราะ ตัณหาดับ อุปาทาน จึงดับ

เพราะ อุปาทานดับ ภาพ จึงดับ

เพราะ ภาพดับ ชาติ จึงดับ

เพราะ ชาติดับ ชราและมรณะ โสกะปริเทว-

ทุกขโทมนัสและอุปายาส จึงดับ

ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้
 ญาयरธรรมอันประเสริฐนี้ อริยสาวกนั้นเห็นดีแล้ว
 แห่งตลอดดีแล้ว ด้วยปัญญา.

ดูก่อนคฤหบดี เมื่อใดแล ภยเวร ๕ ประการนี้
 ของอริยสาวกสงบแล้ว เมื่อนั้น อริยสาวกย่อมประกอบ
 ด้วยธรรมเป็นองค์แห่งโสดาปัตติ ๔ อย่าง

และญาयरธรรมอย่างประเสริฐนี้ อันอริยสาวก
 นั้นเห็นดีแล้ว แห่งตลอดดีแล้วด้วยปัญญา

อริยสาวกนั้นหวังอยู่พึงพยากรณ์ด้วยตนเองได้
 ว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว
 มีปัตติวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว
 เราเป็นโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
 เป็นผู้เที่ยงจะตรัสรู้ในภายหน้า.

(สํ.นิ.๑๖/๑๕๑)

จักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ ก็ไม่พ้นอบาย

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิเสวยราชสมบัติเป็นอิสราธิบดีในทวีปทั้ง ๔ สวรรคตแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ได้เป็นสหายของพวกเทพชั้นดาวดึงส์ ท้าวเธอแวดล้อมไปด้วยหมุ่นางอัปสร เอิบอ้อม พร่างพร้อมบำเรออยู่ด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ ณ สวณันทวัน ในดาวดึงส์พิภพนั้น ท้าวเธอประกอบ ด้วยธรรม ๔ ประการก็จริง ถึงอย่างนั้น ท้าวเธอก็ยังไม่พ้นจากนรก จากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน จากปิตติวิสัย และจากอบาย ทุกคติ วินิบาต”.

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเยี่ยวยาอัตภาพอยู่ด้วยคำข้าวที่แสวงหามาด้วยป्लीแข้ง นุ่งห่มผ้าที่เส้รำหมอง เธอประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็จริง ถึงอย่างนั้น เธอก็พ้นจากนรก จากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน จากปิตติวิสัย และจากอบาย ทุกคติ วินิบาต

ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน ? อริยสาวกในธรรมวินัยนี้
ประกอบด้วย

๑. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระพุทธเจ้า... ฯลฯ
๒. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระธรรม ... ฯลฯ
๓. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระสงฆ์ ... ฯลฯ
๔. ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว ไม่ขาด
ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วิญญูชน
สรรเสริญ อันตักขหาและทิฏฐิไม่ลुบคลำแล้ว
เป็นไปเพื่อสมาธิ อริยสาวกย่อมประกอบด้วยธรรม
๔ ประการเหล่านี้”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การได้ทวีปทั้ง ๔ กับการ
ได้ธรรม ๔ ประการ การได้ทวีปทั้ง ๔ ย่อมไม่ถึงเสีย
ที่ ๑๖ ซึ่งจำแนกออกไปแล้ว ๑๖ หน ของการได้
ธรรม ๔ ประการ

อานิสงส์แห่งโศดาปัตติผล

(อภ.ฉก. ๒๒ / ๓๖๘)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการ
กระทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล ๖ ประการนี้
๖ ประการเป็นไฉน คือ

๑. บุคคลย่อมเป็นผู้แน่นอนในพระสัทธรรม
๒. ย่อมเป็นผู้มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา
๓. เขาผู้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว
ย่อมไม่มีทุกข์
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยยอสาธารณญาณ
(คือ ความรู้อันไม่ทั่วไปแก่ปุถุชน)
๕. เห็นเหตุแล้วด้วยดี
๖. เห็นธรรมที่เกิดขึ้นแต่เหตุด้วยดี

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ในพระโศกดาบัน (๑)

(อง.ฉก.ก ๒๒ / ๓๖๔)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้

๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไหน ? คือ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ....

๑. ย่อมเป็นผู้ไม่ยึดถือสังขารไร ๆ

โดยความเป็นของเที่ยง

๒. ย่อมเป็นผู้ไม่ยึดถือสังขารไร ๆ

โดยความเป็นสุข

๓. ย่อมเป็นผู้ไม่ยึดถือสังขารไร ๆ

โดยความเป็นอัตตา

๔. เป็นผู้ไม่กระทำอนันตริยกรรม

๕. เป็นผู้ไม่เชื่อถือนงคตีนขาว

๖. เป็นผู้ไม่แสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนา

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ในพระนิพพาน (๒)

(อง.ฉก.ก ๒๒ / ๓๖๕)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้

๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน ? คือ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ ...

๑. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ ชำมารดา

๒. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ ชำบิดา

๓. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ ชำพระอรหันต์

๔. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ ยิงพระโลหิตของพระ
ตถาคตให้ห้อขึ้นด้วยจิตประทุษร้าย

๕. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

๖. ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อถือศาสดาอื่น

วิหารธรรม ของ พระโสดาบัน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนมหานามะ
อริยสาวกผู้ได้บรรลุผล ทราบชัดพระศาสนาแล้ว
ย่อมอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้เป็นส่วนมาก คือ
อริยสาวกในพระศาสนา

๑. ย่อมระลึกถึงพระตถาคตเนื่อง ๆ ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ ๆ... (ดูพุทธคุณ น.๑๓)

ดูก่อนมหานามะ สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึง
พระตถาคตเนื่อง ๆ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น
ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม
ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว
ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินตรงเพราะปรารถนาพระตถาคต
ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม
ย่อมได้ความปรารถนารวมประกอบด้วยธรรม
เมื่อปรารถนารวมแล้ว ย่อมเกิดปีติ
เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ กายย่อมสงบ
ผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น

ดูก่อนมหานามะ นี้อาตมภาพกล่าวว่า
 อริยสาวก เป็นผู้ถึงความสงบเรียบร้อยอยู่
 ในเมื่อหมู่สัตว์ยังไม่สงบเรียบร้อย
 เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่
 ในเมื่อหมู่สัตว์ยังมีความพยาบาท
 เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสนธรรม ย่อมเจริญพุทธานุสติ.

๒) อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ว่า...

(ดูธรรมคุณ น.๑๔) ..ฯลฯ⁵

๓) อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระสงฆ์เนื่องๆ ว่า...

(ดูสังฆคุณ น.๑๕) ..ฯลฯ

๔) อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีลของตนเนื่อง ๆ

ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท
 อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาทิฏฐิไม่ยึดถือ

เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ ..ฯลฯ

⁵ เครื่องหมาย ฯฯ ในข้อ ๒) – ๔) หมายถึง ข้อความซ้ำกับ
 ตัวเอน ในข้อ ๑) เปลี่ยนเฉพาะตัวหนา เช่น ข้อ ๒) เปลี่ยน
 ตัวหนา เป็น เพราะปรารถนาพระธรรม/ย่อมเจริญธัมมัสสติ

๕) อริยสาวกย่อมระลึกถึงการบริจาคนองตนเอง ๗
 ว่าเป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ คือ
 เมื่อหมู่สัตว์ภูมิลิน คือความตระหนี่กลุ่มรวม
 เรามีใจปราศจากมลทินคือความตระหนี่อยู่ครอง
 เรือน เป็นผู้มิจาอะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม
 (คอยหยิบของบริจาค) ยินดีในการเสียสละ ควรแก่
 การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ..ฯลฯ

๖) อริยสาวกย่อมระลึกถึงเทวดาเนื่องๆ ว่า

เทวดาเหล่าจาตุมหาราชมีอยู่
 เทวดาเหล่าดาวดึงส์มีอยู่
 เทวดาเหล่ายามามีอยู่
 เทวดาเหล่าดุสิตมีอยู่
 เทวดาเหล่านิมนานรดีมีอยู่
 เทวดาเหล่าปรนิมิตวสวัตดีมีอยู่
 เทวดาเหล่าพรหมกายิกามีอยู่
 เทวดาที่สูงกว่าเหล่าพรหมนั้น มีอยู่

เทวดาเหล่านั้น ประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด
 จุตติจากโลกนี้แล้วอุบัติในเทวดาชั้นนั้น
 ศรัทธาเช่นนั้นแม้ของเราก็มีอยู่

เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด
 จุตติจากโลกนี้แล้ว อุบัติในเทวดาชั้นนั้น
 ศีลเช่นนั้นแม้ของเราก็มีอยู่

เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด
 จุตติจากโลกนี้แล้ว อุบัติในเทวดาชั้นนั้น
 สุตะเช่นนั้นแม้ของเราก็มีอยู่

เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด
 จุตติจากโลกนี้แล้ว อุบัติในเทวดาชั้นนั้น
 จาคะเช่นนั้นแม้ของเราก็มีอยู่

เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด
 จุตติจากโลกนี้แล้ว อุบัติในเทวดาชั้นนั้น
 ปัญญาเช่นนั้นแม้ของเราก็มีอยู่

ดูก่อนมหานามะ สมัยใด อริยสาวกย่อม
 ระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา
 ของตนและของเทวดาเหล่านั้นเนื่อง ๆ

สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น

ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ย่อมไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม

ย่อมไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว

ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารภเทวดา

ย่อมได้ความรู้อรรถ ย่อมได้ความรู้ธรรม

ย่อมได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม

เมื่อได้ความปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ

เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ กายย่อมสงบ

ผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น

ดูก่อนมหานามะ นี้อาตมภาพกล่าวว่า

อริยสาวกเป็นผู้ถึงความสงบเรียบร้อยอยู่

ในเมื่อหมู่สัตว์ไม่สงบเรียบร้อย

เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่

ในเมื่อหมู่สัตว์ยังมีความพยาบาทกันอยู่

เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม ย่อมเจริญเทวดานุสติ

ดูก่อนมหานามะ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผล

ทราบชัดพระศาสนาแล้ว ย่อมอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้เป็น

ส่วนมาก.

(อง.นกก ๒๒ / ๒๘๑)

สัทธานุสารี - รัชมานุสารีบุคคล

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
 ตา ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา
 หู ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา
 จมูก ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา
 ลิ้น ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา
 กาย ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา
 ใจ ไม่เที่ยง มีอันแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเป็นธรรมดา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดเชื่อมั่นไม่หวั่นไหว
 ซึ่งธรรมเหล่านี้ อย่างนี้ เรากล่าวผู้นี้ว่า **สัทธานุสารี**

(บุคคลผู้ดำรงอยู่ในมรรค เพราะศรัทธา เพราะรัก
 ในพระศาสดา) ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ก้าวลงสู่ -
 สัมปปริสสุภูมิ ล่วงภูมิปุถุชน ไม่ควรเพื่อทำกรรมที่บุคคล
 ทำแล้ว พึงเข้าถึงนรก กำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
 หรือปิตติวิสัย ไม่ควรเพื่อกระทำกาละ(ตาย)
 ตราบเท่าที่ยังไม่ทำให้แจ้งซึ่ง โสดาปัตติผล

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ย่อมควรเพ่ง
ด้วยปัญญา โดยประมาณอย่างนี้แก่ผู้ใด เราเรียกผู้นี้ว่า
ธัมมานุสारी (บุคคลผู้ดำรงอยู่ในมรรคเพราะเพ่ง
พิจารณาธรรมด้วยปัญญา) ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม
ก้าวลงสู่สัพปริสฐุมิ ล่วงภูมิปุณฺณน ไม่ควรเพื่อทำกรรม
ที่บุคคลทำแล้ว พึงเข้าถึงนรก กำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
หรือปัตติวิสัย ไม่ควรเพื่อทำกาละ(ตาย)
ตราบเท่าที่ยังไม่ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดรู้เห็นธรรมเหล่านี้
อย่างนี้ เรากล่าวผู้นี้ว่าเป็นพระโสดาบัน
มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า.

(ส.นิ.๑๖/๔๖๙)

อริยสาวกรู้เหตุเกิดโลก และ ความดับโลก

พระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับมิได้มีความสงสัยอย่างนี้ว่า
เมื่ออะไรมี อะไรจึงมีหรือหนอแล
เพราะอะไรเกิด อะไรจึงเกิด
เมื่ออะไรมี นามรูปจึงมี เมื่ออะไรมี สหายตนะจึงมี
เมื่ออะไรมี ผัสสะจึงมี เมื่ออะไรมี เวทนาจึงมี
เมื่ออะไรมี ตัณหาจึงมี เมื่ออะไรมี อุปาทานจึงมี
เมื่ออะไรมี ภพจึงมี เมื่ออะไรมี ชาติจึงมี
เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี.

[๑๗๙] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้
อริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมมีญาณหยั่งรู้ในเรื่องนี้
โดยไม่ต้องเชื่อผู้อื่นว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี
เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
เมื่อวิญญูณมี นามรูปจึงมี
เมื่อนามรูปมี สหายตนะจึงมี
เมื่อสหายตนะมี ผัสสะจึงมี

เมื่อผัสสะมี เวทนาจึงมี
 เมื่อเวทนามี ตัณหาจึงมี
 เมื่อตัณหามี อุปาทานจึงมี
 เมื่ออุปาทานมี ภพจึงมี
 เมื่อภพมี ชาติจึงมี
 เมื่อชาติมี ชราและมรณะจึงมี
 อริยสาวกนั้นย่อมรู้จักอย่างนี้ว่า
 โลกนี้ย่อมเกิดขึ้นอย่างนี้.

 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ
 ย่อมไม่มีความสงสัยอย่างนี้ว่า
 เมื่ออะไรไม่มี อะไรจึงไม่มีหรือหนอแล
 เพราะอะไรดับ อะไรจึงดับ
 เมื่ออะไรไม่มี นามรูปจึงไม่มี ~⁶ สหายตนะจึงไม่มี
 ~ ผัสสะจึงไม่มี ~ เวทนาจึงไม่มี ~ ตัณหาจึงไม่มี
 ~ อุปาทานจึงไม่มี ~ ภพจึงไม่มี ~ ชาติจึงไม่มี
 ~ ชราและมรณะจึงไม่มี

⁶ เครื่องหมาย “~” ใช้แทนคำว่า “เมื่ออะไรไม่มี”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้
อริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมมีญาณหยั่งรู้ในเรื่องนี้
โดยไม่ต้องเชื่อผู้อื่นว่า

เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี

เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ

เมื่อวิญญาน ไม่มี นามรูป จึงไม่มี

เมื่อนามรูป ไม่มี สฬายตนะ จึงไม่มี

เมื่อสฬายตนะ ไม่มี ผัสสะ จึงไม่มี

เมื่อผัสสะ ไม่มี เวทนา จึงไม่มี

เมื่อเวทนา ไม่มี ตัณหา จึงไม่มี

เมื่อตัณหา ไม่มี อุปาทาน จึงไม่มี

เมื่ออุปาทาน ไม่มี ภพจึง ไม่มี

เมื่อภพ ไม่มี ชาติจึง ไม่มี

เมื่อชาติ ไม่มี ชราและมรณะ จึงไม่มี

อริยสาวกนั้นย่อมรู้ประจักษ์อย่างนี้ว่า

โลกนี้ย่อมดับอย่างนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแลอริยสาวก
รู้ทั่วถึงเหตุเกิดและความดับไปแห่งโลกตาม
เป็นจริงอย่างนี้ ในกาลนั้น อริยสาวกนี้ เราเรียกว่า...

๑. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทวิฐีบ้าง (ทวิฐีสมนปันโน)
๒. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทศนะบ้าง (ทสสนสมปนโน)
๓. เป็นผู้มาถึงสัทธรรมนี้บ้าง (อาคโต อิมํ สทฺธมฺมํ)
๔. เป็นผู้เห็นสัทธรรมนี้บ้าง (ปสฺสติ อิมํ สทฺธมฺมํ)
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยความรู้(ญาณ)อันเป็นความรู้
ที่ยังต้องศึกษาต่ออยู่(เสขะ)บ้าง
(เสกฺขเณ ฉาเณน สมณฺนาคโธ)
๖. เป็นผู้ประกอบด้วยความรู้แจ้ง(วิชชา)อันเป็น
ความรู้แจ้งที่ยังต้องศึกษาต่ออยู่(เสขะ)บ้าง
(เสกฺขาย วิชฺขาย สมณฺนาคโธ)
๗. เป็นผู้บรรลุละแสแห่งธรรมบ้าง
(ธมฺมโสดํ สมากปนโน)
๘. เป็นพระอริยะมีปัญญาเครื่องชำแรกกิเลสบ้าง
(อริโย นิพฺเพธิกปญฺโญ)
๙. ตั้งอยู่ที่ประตูอมตนิพพานบ้าง(อมตทวารํ อาหจฺจ ติณฺณจฺติ)

อุบาสก อุบาสิกา ผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา

(ต่อไปนี้ เป็นพระสูตรที่ ท่านพระอาจารย์
นันทญาณิภิกขุณี ชวนอ่าน ท่านได้คัดสรรจาก
พระไตรปิฎก คัมภีร์สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค และ
ได้เล่าเรื่องย่อ พร้อมชี้ประเด็นสำคัญไว้ ให้เข้าใจง่าย)

ลำดับที่ ๑

กาฬิโคธาสูตฺร

“ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสสอนพระนาง
 กาฬิโคธาสากิยานี ถึง โสดาปัตตติยังคะ ๔ ประการ ที่
 สามารถพยากรณ์ตนเองว่าบรรลุปะเป็นพระโสดาบันแล้ว
 มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ใน
 เบื้องหน้า ซึ่งองค์คุณข้อ ๑-๓ คือ มีความเลื่อมใสอันไม่
 หวั่นไหว ในพระพุทฺธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ แต่
 ข้อที่ ๔ กลับกลายเป็น ความไม่ตระหนี่ ซึ่งต่างจาก
 ที่เราเคยรู้มามีว่า องค์คุณข้อที่ ๔ นั้น คือ ความมีศีล
 บริสุทฺธิ เป็นต้น ”

อริยสาวิกา ผู้สิ้นความตระหนี่

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสกะพระนางกาฬโคธา
 สากิยานีว่า ดูกรพระนางโคธา อริยสาวิกาผู้ประกอบด้วย
 ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำ
 เป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า
 ธรรม ๔ ประการเป็นไหน ? อริยสาวิกาในธรรมวินัยนี้ ...

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
 พระพุทธเจ้า ว่า.. (ดูพุทธคุณ ๙ น.๑๓)
๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใส อันไม่หวั่นไหวใน
 พระธรรม ว่า.. (ดูธรรมคุณ ๖ น.๑๔)
๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
 พระสงฆ์ ว่า.. (ดูสังฆคุณ ๙ น.๑๕)
๔. มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน
 มีจาคะอันไม่ติดขัด มีฝามืออันชุ่ม
 ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ
 ยินดีในการจำแนกทาน อยู่ครอบครองเรือน

ดูก่อนพระนางโคธา อริยสาวิกาผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นพระโสดาบัน มีความ
ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า

พระนางกาฬิโคธากราบทูลว่า ... “ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ โสดาปัตติยงค์^๗ ๔ ประการเหล่านี้
ที่พระองค์ทรงแสดงไว้ ธรรมเหล่านั้นมีอยู่ในหม่อมฉัน
และหม่อมฉันก็เห็นชัดในธรรมเหล่านั้น เพราะว่า
หม่อมฉันประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
พระพุทธเจ้า... ในพระธรรม... ในพระสงฆ์... อนึ่ง ไทย
ธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในสกุล หม่อมฉันเฉลี่ย
ไทยธรรมนั้นทั้งหมดกับ ท่านที่มีศีล มีกัลยาณธรรม”.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ... “ ดูกรพระนาง
โคธา เป็นลาภของท่าน ท่านได้ดีแล้ว โสดาปัตติผล
ท่านพยากรณ์แล้ว”. (ส.นิ.๑๙/๑๕๙๖)

⁷ องค์คุณแห่งโสดาบัน(โสดาปัตติยงค์๔) มี ๒ คือ

- ๑) องค์คุณเบื้องต้นเพื่อได้เฉพาะโสดาปัตติมรรค
 - ๒) องค์คุณแห่งบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติมรรคแล้ว
- พระสูตรนี้ หมายถึง องค์คุณข้อที่ ๒

ลำดับที่ ๒

ธรรมทินนสูตร

“จะเห็นได้ว่าแม้อริยสาวกผู้มีคุณธรรมเบื้องต้นที่เป็นชาวบ้าน เมื่อถามถึง ข้อปฏิบัติที่จะนำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขมาให้ พระพุทธองค์ก็ยังทรงแนะนำให้ศึกษาให้เข้าถึง ความว่างจากอัตตาและของของอัตตา (สญญตา) แต่อริยสาวกเหล่านั้น ก็บ้ายืนยันว่า ตนต้องดำเนินชีวิตในเพศชาวบ้าน จึงยังยินดีในการครองเรือน ต้องเลี้ยงลูก เพลิดเพลินในการประดับตกแต่งร่างกาย ยากที่จะปฏิบัติธรรมขั้นสูงได้ แต่สามารถรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงพระกรุณาให้ตั้งอยู่ในความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย”

ทรงโปรดสัพพัญญุตธรรมแก่ธรรมทินนอุบาสก

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี ครั้งนั้น อุบาสกชื่อว่าธรรมทินนะ พร้อมด้วยอุบาสก ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายบังคม พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า... “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อใดจะพึงมีประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงตรัสสอน โปรดทรงพรา้สอนข้อนั้นแก่ข้าพระองค์ ทั้งหลายเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า... “ดูกร ธรรมทินนะ เพราะฉะนั้นแหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า ... พระสูตรเหล่าใด ที่พระตถาคตตรัสแล้ว อันลึกซึ้ง มีเนื้อความอันลึก เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยความว่าง เราจักเข้าถึงพระสูตรเหล่านั้น ตลอดกาลเป็นนิตย์อยู่ ... ดูกรธรรมทินนะ ท่านทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้แหละ”.

ธรรมทินนะ ... “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลาย ยังครองเรือน นอนกกลุกอยู่ ยังทาจันทร์ แคว้นกาสิ ยังใช้มาลาของหอมและเครื่องลูบไล้ ยังยินดีทองและเงินอยู่ จะเข้าถึงพระสูตรที่พระตถาคตตรัสแล้ว อันลึกซึ้ง มีเนื้อความอันลึกเป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยความว่าง ตลอดนิตยกาลอยู่ มิใช่กระทำไ้โดยง่าย ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมอันยิ่ง แก่ข้าพระองค์ทั้งหลายผู้ตั้งอยู่แล้วในสิกขาบท ๕ เถิด”.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ...“ ดูกร ธรรมทินนะ เพราะฉะนั้นแหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ในพระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... จักเป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ... ดูกร ธรรมทินนะ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ”.

ธรรมทินนะ ... “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 โสตาปัตตียังคะ ๔ ประการเหล่านี้ ที่พระผู้มีพระภาค
 ทรงแสดงแล้ว ธรรมเหล่านี้มีอยู่ในข้าพระองค์
 ทั้งหลาย และข้าพระองค์ทั้งหลายเห็นชัดในธรรม
 เหล่านี้ เพราะว่า ข้าพระองค์ทั้งหลาย ประกอบด้วย
 ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ...
 ในพระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ประกอบด้วยศีลที่
 พระอริยเจ้าใคร่แล้ว ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ”.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ... “ดูกรธรรมทินนะ
 เป็นลาภของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายได้ดีแล้ว
 โสตาปัตติผล อันท่านทั้งหลายพยากรณ์แล้ว”.

ลำดับที่ ๓

นันทียสูตร

“ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่ความเข้าใจผิดของพระเจ้านันทียะ ถึงการที่อริยสาวกผู้ไม่มีโสดาปัตติลังกษณ์ ๔ (องค์แห่งการบรรลุโสดาบัน) โดยประการทั้งปวง ในกาลทุกเมื่อ นั้นว่า เป็นคนภายนอก ตั้งอยู่ในฝ่ายปุถุชน ไม่ใช่เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทตามที่นันทียะเข้าใจ และได้ตรัสสอนให้นันทียะเห็นว่า แม้อริยสาวกจะประกอบด้วยโสดาปัตติลังกษณ์แล้วก็ตาม แต่ถ้าไม่ประกอบความเพียรให้ยิ่งขึ้นไปเพื่อความสงบในกลางวัน เพื่อหลีกเร้นในกลางคืนแล้ว ธรรมทั้งหลายย่อมไม่ปรากฏ อริยสาวกนั้นย่อมถึงความนับว่า อยู่ด้วยความประมาท เป็นต้น ”

พ้อยู่ด้วยความประมาทและไม่ประมาท

พระผู้มีพระภาคตรัสกะพระเจ้าศากยะ พระนามว่านันทิยะว่า ... “ดูกร นันทิยะ อริยสาวกใด ไม่มีโศตาปัตติยังคะ ๔ ประการ เราเรียกอริยสาวก นั้นว่า เป็นคนภายนอก ตั้งอยู่ในฝ่ายปุถุชน อนึ่ง อริยสาวกเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาท และอยู่ด้วยความ ไม่ประมาท โดยวิธีใด ท่านจงฟังวิธีนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” นันทิยศากยะทูลรับ พระผู้มีพระภาคแล้ว ...

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ... “ดูกรนันทิยะ ก็อริยสาวกเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาทอย่างไร ?”

“อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยความ เลื่อมใส อันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า..(ดูพุทธคุณ ๙ น.๑๓) อริยสาวกนั้นพอใจแล้วด้วยความเลื่อมใสอัน ไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้านั้น ไม่พยายามให้ยิ่งขึ้นไป

เพื่อความสดในกลางวัน เพื่อหลีกเร้นในกลางคืน

เมื่ออริยสาวกนั้นเป็นผู้ประมาทอยู่อย่างนี้
ย่อมไม่มีปราโมทย์ เมื่อไม่มีปราโมทย์ ก็ ไม่มีปีติ

เมื่อไม่มีปีติ ก็ไม่มีปัสสัทธิ

เมื่อไม่มีปัสสัทธิ ย่อมอยู่เป็นทุกข์

จิตของผู้มีความทุกข์ย่อมไม่เป็นสมาธิ

เมื่อจิตไม่เป็นสมาธิ ธรรมทั้งหลายย่อมไม่
ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ อริยสาวกนั้น
ย่อมถึงความนับว่า อยู่ด้วยความประมาท”

“อีกประการหนึ่ง อริยสาวกประกอบด้วย
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม... ในพระสงฆ์...
ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว ไม่ขาด ฯลฯ
เป็นไปเพื่อสมาธิ อริยสาวกนั้นพอใจแล้วด้วยศีลที่พระ
อริยเจ้าใคร่แล้ว ไม่พยายามให้งิ่งขึ้นไป เพื่อความสด
ในกลางวัน เพื่อหลีกเร้นในกลางคืน เมื่ออริยสาวกนั้น
เป็นผู้ประมาทอยู่อย่างนี้ ย่อมไม่มีปราโมทย์ เมื่อไม่มี
ปราโมทย์ ก็ไม่มีปีติ เมื่อไม่มีปีติ ก็ไม่มีปัสสัทธิ

เมื่อไม่มีปัสสัทธิ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ จิตของผู้มีความทุกข์
 ย่อมไม่มีสมาธิ เมื่อจิตไม่เป็นสมาธิ ธรรมทั้งหลายย่อม
 ไม่ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ อริยสาวก
 นั้นย่อมถึง ความนับว่า อยู่ด้วยความประมาท ...
 ดูกุร นั่นทียะ อริยสาวกเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาท
 อย่างนี้แล...

**“ดูกรนั่นทียะ ก็อริยสาวกผู้เป็นผู้อยู่ด้วย
 ความไม่ประมาทอย่างไร?”**

“อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยความ
 เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า.... อริยสาวกนั้น
 ยังไม่พอใจด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
 พระพุทธเจ้านั้น พยายามให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อความสงบใน
 กลางวัน เพื่อหลีกเร้นในกลางคืน เมื่ออริยสาวกนั้นเป็น
 ผู้ไม่ประมาทอยู่อย่างนี้ ย่อมเกิดปราโมทย์

เมื่อเกิดปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ

เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ กายย่อมสงบ

ผู้มีกายสงบ ย่อมได้เสวยสุข

จิตของผู้มีความสุขย่อมเป็นสมาธิ
เมื่อจิตเป็นสมาธิ ธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏ
เพราะธรรมทั้งหลายปรากฏ อริยสาวกนั้น
ย่อมถึงความนับว่า อยู่ด้วยความไม่ประมาท”

“อีกประการหนึ่ง อริยสาวกประกอบด้วย
ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระธรรม ... ใน
พระสงฆ์ ... ประกอบด้วยศีลที่ พระอริยเจ้าใคร่แล้ว
ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ อริยสาวกนั้น ยังไม่
พอใจด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว พยายามให้
ยิ่งขึ้นไป เพื่อความสงบในกลางวัน เพื่อหลีกเร้นใน
กลางคืน เมื่ออริยสาวกนั้นเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่อย่างนี้
ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ
เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบ
ย่อมได้เสวยสุข จิตของผู้มีความสุข ย่อมเป็นสมาธิ
เมื่อจิตเป็นสมาธิ ธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏ อริยสาวก
นั้นย่อมถึงความนับว่า อยู่ด้วยความไม่ประมาท ...

ตุกรันทิยะ อริยสาวกเป็นผู้อยู่ด้วยความ
ไม่ประมาทอย่างนี้แล”.

ลำดับที่ ๔

มหานามสูตรที่ ๑

“ท่านจะได้ทราบว่า แม้พระเจ้ามหานาม
 ผู้เป็นพระสกทาคามี แต่เพราะไม่ได้ฟังธรรมเรื่องการ
 สิ้นชีวิตอันไม่ตำหนิ จึงยังมีความกังวลว่า ถ้าสิ้นชีวิต
 ในขณะที่ไม่ได้ใส่ใจในพระพุทฺธ หรือพระธรรม หรือ
 พระสงฆ์ จะไปเกิดที่ไหน”

การสืบชีวิตอันไม่เลวทราม

ข้าพเจ้า ได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม ใกล้
พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น พระเจ้า
มหานามศากยราชเสด็จเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทรงกราบทูลว่า...
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนครกบิลพัสดุ์นี้เป็น
พระนครมั่งคั่ง เจริญรุ่งเรือง มีผู้คนมาก แออัดไปด้วย
มนุษย์ มีถนนคับแคบ หม่อมฉันนั่งใกล้พระผู้มีพระภาค
หรือนั่งใกล้ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นที่เจริญใจแล้ว เมื่อ
เข้าไปยังพระนครกบิลพัสดุ์ในเวลาเย็น ย่อมไม่ไป
พร้อมกับ ช้าง ม้า รถ เกวียน และแม้กับบุรุษ สมัยนั้น
หม่อมฉันลืมนสติที่ปรารภถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม
พระสงฆ์ หม่อมฉันมีความดำริว่า... ถ้าในเวลานี้

เรากระทำกาละลงไป คติของเราจะเป็นอย่างไร
อภิธรรมปราชญ์ของเราจะเป็นอย่างไร?”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า... “ขอถวายพระพร
มหาบพิตร อย่างกล้วยๆ การสรวรรคอันไม่เลวทรา
มจักมีแก่มหาบพิตร การสิ้นชีวิต(กาลกิริยา)อันไม่เล
วทรามจักมีแก่มหาบพิตร ดูกรมหาบพิตร จิตของผู้ใดผู้
หนึ่งที่อบรมแล้วด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา
ตลอดกาลนาน กายนี้ของผู้นั้น มีรูป ประกอบด้วย
มหาภูตรูป ๔ มีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เจริญขึ้นด้วย
ข้าวสุกและขนมสด มีความไม่เที่ยง ต้องขัดสี นวดฟัน
และมีอันแตกกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา พวกกา
แร้ง นกตะกรุม สุนัข สุนัขจิ้งจอก หรือสัตว์ต่างชนิด
ย่อมกัดกินกายนี้แหละ ส่วนจิตของผู้นั้นอันศรัทธา ศีล
สุตะ จาคะ ปัญญา อบรมแล้วตลอดกาลนาน ย่อมเป็น
จิตที่ประกอบด้วยคุณธรรมอันเป็นไปในเบื้องบนถึงคุณ
วิเศษ”.

“ขอถวายพระพร เปรียบเหมือนบุรุษลงไปยัง
ห้วงน้ำลึกแล้ว พึงทุบหม้อเนยใสหรือหม้อน้ำมัน สิ่งใด
ที่มีอยู่ในหม้อนั้น จะเป็นก้อนกรวดหรือกระเบื้องก็ตาม
สิ่งนั้นจะจมลง สิ่งใดเป็นเนยใสหรือน้ำมัน สิ่งนั้นจะ
ลอยขึ้นถึงความวิเศษฉันใด จิตของผู้ใดผู้หนึ่งอันที่
อบรมแล้วด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา
ตลอดกาลนาน กายนี้ของผู้นั้น มีรูป ประกอบด้วย
มหาภูตรูป ๔ ... ส่วนจิตของผู้นั้นซึ่งอบรมแล้วด้วย
ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ตลอดกาลนาน
ย่อมเป็นคุณชาติไปในเบื้องบน ถึงคุณวิเศษ ฉันนั้น
เหมือนกัน ขอถวายพระพร มหาบพิตรอย่างกลัวเลยๆ
การสวรรคตอันไม่ลามกจักมีแก่มหาบพิตร กาลกิริยา
อันไม่ลามกจักมีแก่มหาบพิตร”.

ลำดับที่ ๕

ทูลีลยสูตรที่ ๒

“ พระสูตรนี้ได้แก่ความเข้าใจผิดของผู้ปฏิบัติ
 ธรรมบางท่านที่คิดว่า เมื่อมาปฏิบัติธรรมแล้ว ก็ไม่
 น่าจะป่วยหนัก ไม่น่าจะมีทุกขเวทนารุนแรงหรือบาง
 ท่านที่ยังเป็นปุถุชน แต่ประกาศตนว่า ไม่กลัวตายนั้น
 เพราะจิตเป็นธรรมชาติที่ละเอียดมาก คนส่วนใหญ่จึง
 อ่อนจิตไม่ค่อยจะถูกต้อง และแท้ที่จริงแล้วผู้ที่จะไม่
 กลัวตายจริงๆ นั้น มีแต่พระโสดาบันเท่านั้น...”

อนาถบิณฑิกคฤหบดี ผู้ไม่กลัวความตาย

สมัยนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีป่วย ได้รับ
ทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้นนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี
เรียกบุรุษคนหนึ่งมาสั่งว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ ท่านจงไป
เถิด จงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ ครั้นแล้ว จงไหว้เท้า
ทั้งสองของท่านพระอานนท์ด้วยเศียรเกล้า ตามคำของ
เราว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อนาถบิณฑิกคฤหบดี ป่วย
ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก ขอกราบเท้าทั้งสองของท่าน
พระอานนท์ด้วยเศียรเกล้า และท่านจงเรียนอย่างนี้ว่า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ได้โปรดเถิด ขอท่านพระอานนท์จง
อาศัยความอนุเคราะห์เข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอนา-
ถบิณฑิกคฤหบดีเถิด..(บุรุษนั้นรับคำสั่งแล้ว เข้าไปหาท่าน
พระอานนท์อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้วได้เรียนท่านพระอานนท์ตามที่ท่านอนาถบิณฑิก
คฤหบดีได้สั่งไว้) ท่านพระอานนท์รับนิมนต์ด้วย
ดุขณิภาพ (อาการนี้))

ครั้งนั้น เวลาเช้า ท่านพระอานนทน์ุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ครั้นแล้วได้ถามท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า... “ดูกรคฤหบดี ท่านพออดทนได้หรือ พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้แลหรือ ทุกขเวทนาคลายลง ไม่กำเริบขึ้นแลหรือความทุเลาย่อมปรากฏ ความกำเริบไม่ปรากฏแลหรือ?”

ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีตอบว่า... “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมอดทนไม่ได้ ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้ ทุกขเวทนาของกระผมกำเริบหนัก ไม่ทุเลาลงเลย ความกำเริบย่อมปรากฏ ความทุเลาไม่ปรากฏ”.

พระอานนท.. “ดูกรคฤหบดี ปุณฺชนผู้ไม่ได้สติบ (ไม่ได้ฟังพระสัทธรรม) ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมมีความสะดุ้งหวาดเสียว กลัวความตายที่จะมาถึง ในภายหน้า ธรรม ๔ ประการ เป็นไฉน?

ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ ในโลกนี้ ประกอบด้วย
ความไม่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า...ในพระธรรม...ใน
พระสงฆ์.. ก็เมื่อเขาเห็นความไม่เลื่อมใสใน
พระพุทธเจ้า...ในพระธรรม...ในพระสงฆ์นั้นอยู่ในตน
ย่อมมีความสะดุ้งหวาดเสียว กลัวความตายที่จะมาถึง
ในภายหน้า”.

“อีกประการหนึ่ง ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ
ประกอบด้วยความเป็นผู้ทุศีล ก็เมื่อเขาเห็นความเป็นผู้
ทุศีลนั้นอยู่ในตน ย่อมมีความสะดุ้งหวาดเสียว กลัว
ความตายที่จะมาถึงในภายหน้า”.

“ดูกรคฤหบดี ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ
ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมมีความสะดุ้ง
หวาดเสียว กลัวความตายที่จะมาถึงในภายหน้า”.

“ดูกรคฤหบดี อริยสาวกผู้ได้สติ
ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมไม่มีความสะดุ้ง
หวาดเสียว ไม่กลัวความตายที่จะมาถึงในภายหน้า
ธรรม ๔ ประการ เป็นไฉน? ... อริยสาวกผู้ได้สติใน

ธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระพุทธรเจ้า....ในพระธรรม...ในพระสงฆ์... ก็เมื่อเขาเห็นความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน พระพุทธรเจ้า...ในพระธรรม...ในพระสงฆ์นั้นอยู่ในตน ย่อมไม่มีความสะดุ้งหวาดเสียว ไม่กลัวความตายที่จะ มาถึงในภายหลัง”.

“อีกประการหนึ่ง อริยสาวกผู้ได้สดับ ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่(พอใจ)แล้ว ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท วิญญูชนสรรเสริญ อันตณฺหาและทิฏฐิไม่ลูบคลำแล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ ก็เมื่อเขาเห็นศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้วนั้นอยู่ในตน ย่อมไม่มีความสะดุ้งหวาดเสียว ไม่กลัวความตายที่จะ มาถึงในภายหลัง”.

“ดูกรคฤหบดี อริยสาวกผู้ได้สดับ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมไม่มีความ สะดุ้งหวาดเสียว ไม่กลัวความตายที่จะมาถึงในภาย ภายหลัง”.

ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวว่า ... “ข้าแต่
ท่านอานนท์ ผู้เจริญ กระผมไม่กลัว กระผมจักพูด
แก่ท่านได้ ด้วยว่ากระผมประกอบด้วยความเลื่อมใส
อันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ...ในพระธรรม ...
ในพระสงฆ์ ... อนึ่ง ลิกขาบทเหล่าใดซึ่งสมควรแก่
คฤหัสถ์ อันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว กระผมยัง
ไม่แลเห็น ความขาดอะไรๆ ของลิกขาบทเหล่านั้นใน
ตนเลย”.

(พระอานนท์) ... “ดูกรคฤหบดี เป็นลาภของ
ท่าน ท่านได้ดีแล้ว โสดาปัตติผล ท่านพยากรณ์แล้ว”

ภาคผนวก

อบาย เป็นไฉน

(ศึกษาอบายโดยสังเขป

รายละเอียดเรื่องอบายภูมิ ๔ นี้ กรุณาศึกษา
เพิ่มเติม ที่ หนังสือ ภูมิจตุกกะ ปริจเฉทที่ ๕
เล่ม ๑ หลักสูตรชั้นอาภิธรรมิกะตรี ของ
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย)

อบายภูมิ

อบายภูมิ หมายถึง สถานที่เป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่ทำกุศลได้ยาก ดังมีวจนัตถะ(คำจำกัดความ) ว่า **อปาโย เอว ภูมิ= อบายภูมิ** แปลว่า ภูมิที่ปราศจากกุศลกรรม คือ มีโอกาสทำกุศลได้ยาก หรือ ปราศจากโอกาสในการกระทำกุศลกรรม ชื่อว่า อบายภูมิ

อบายภูมิ มี ๔ คือ

- ๑) นiryami
- ๒) dirijananami
- ๓) pettami
- ๔) asurakami

๑) นิรยภูมิ

นิรยภูมิ หมายถึง ภูมิเป็นที่อยู่ของสัตว์ที่ต้อง
ถูกทรมานจนหาความสุขไม่ได้

ตั้งวณัตตะว่า นตฺถิ อโย เอตถาติ = นิรโย

นิร = ไม่มี, ออก / อย=ความสุข, ความเจริญ, กุศลกรรม
ฉะนั้น นิรยะ แปลว่า หาความสุข ความเจริญ หรือ
กุศลกรรมได้ยาก

นรก มี ๔ อย่าง

๑) มหานรก ได้แก่ นรกขุมใหญ่ มี ๘ ขุม

๒) อุสสกนรก หรือ จุฬนรก ได้แก่ นรกขุมย่อยลงมา
จากมหานรก มี ๑๒๘ ขุม

๓) ยมโลกนรก ได้แก่ ยมโลก มี ๓๒๐ ขุม

๔) โลกัณฺตรก ได้แก่ นรกใต้สุดขอบขั้วจักรวาลมี ๑ ขุม

๒) ตีรัจฉานภูมิ

ตีรัจฉาน หมายถึง สัตว์ผู้ไปโดยส่วนขวาง
หรือ สัตว์ที่เป็นไปขวางจากมรรคผล

สัตว์ตีรัจฉานทั้งหมดจำแนกโดยขา

มี ๔ ประเภท คือ

๑) **อปทตริจฉาน** จำพวกสัตว์ตีรัจฉานที่ไม่มีขา
ได้แก่ งู ปลา ไส้เดือน เป็นต้น

๒) **ทวิปทตริจฉาน** จำพวกตีรัจฉานที่มี ๒ ขา
ได้แก่ นก ไก่ เป็นต้น

๓) **จตุปปทตริจฉาน** จำพวกตีรัจฉานที่มี ๔ ขา
ได้แก่ ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น

๔) **พหุปปทตริจฉาน** จำพวกตีรัจฉานที่มีขามาก
ได้แก่ ตะขาบ กิ้งกือ เป็นต้น

สัญญาที่ปรากฏแก่ตริจฉาน

สัญญา(ความจำได้หมายรู้, ความรู้ร่วม)

ที่ปรากฏแก่ตริจฉานทั้งหลาย มี ๓ อย่าง คือ

- ๑) กามสัญญา รู้จักเสวยกามคุณ
 - ๒) โจรสัญญา รู้จักหากิน
 - ๓) มรณสัญญา รู้จักกลัวตาย (ปรากฏมากที่สุด)
- (พูดสั้นๆว่า กิน กาม กลัว)

ส่วน **ธรรมสัญญา** คือ ความรู้จักผิดชอบชั่วดี หรือ รู้จักบาปบุญ คุณโทษ ประโยชน์และสิ่งที่มีใช้ประโยชน์นั้น ย่อมมีแก่สัตว์บางจำพวก เช่น สุนัข กตัญญู หรือพระโพธิสัตว์สมัยเสวยพระชาติเป็น เตริจฉาน เป็นต้น

ฉะนั้น ถ้ามนุษย์ ผู้ใดขาดธรรมสัญญา มีแต่สัญญา ๓ อย่างข้างต้น ก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์ การที่ได้ชื่อว่า มนุษย์ ก็เพราะเป็นผู้มีจิตใจสูง ด้วยธรรมสัญญา แต่ถ้าใจต่ำ ก็มีแต่สัญญาความจำได้หมายรู้แบบ เตริจฉาน

๓) เปตติวิสัยภูมิ

เปตติวิสัยภูมิ หมายถึง ภูมิเป็นที่อยู่ของสัตว์ที่มีความเดือดร้อน เพราะความอดอยาก หิวโหยตลอดเวลา ซึ่งต่างจากสัตว์นรกที่มีความเดือนร้อน เพราะถูกทรมานจากนายนิรยบาล

สัตว์ที่ชื่อว่า เปตะ เพราะยอมถึงฐานะอันห่างไกลจากความสุขทั้งหลาย

เปรต ๔ ประเภท

ที่มาในเปรตวัตถุ อัฐกฐตาและฎีกา

๑) **ปรทัตตูปชีวิกเปรต** เปรตจำพวกที่มีการเลี้ยงชีพโดยอาศัยส่วนบุญที่ญาติมิตรสหาย อุทิศให้

๒) **ขุปปิปลาสิกเปรต** เปรตจำพวกที่ถูกความหิวอาหารและความกระหายน้ำ เปียดเบียนอยู่เสมอ

๓) **นิชฌามัตถนิกเปรต** เปรตจำพวกที่ถูกไฟเผาไหม้ให้เร่าร้อนอยู่เสมอ

๔) **กาลกัญญิกเปรต** เปรตจำพวกที่มีเลือดและเนื้อน้อย ไม่แข็งแรง เป็นชื่อของพวกอสุรชนิดหนึ่ง

๔) อสุรกายภูมิ

อสุรกาย หมายถึง สัตว์ที่ไม่มีความสว่าง
รุ่งโรจน์ โดยความเป็นอิสระ เป็นใหญ่ และ ความสนุก
รื่นเริง เชื่อว่า อสุระ หมูแห่งอสุระทั้งหลาย เชื่อว่า
อสุรกาย ดังวรรณิตะว่า อสุรานํ กาโย = อสุรกาย

คำว่า ไม่มีความสว่างรุ่งโรจน์ ในที่นี้ ไม่ได้
หมายความว่า ไม่มีแสงสว่างรัศมีออกจากตัว แต่
หมายถึง ความเป็นอยู่ลำบาก ผิดเคือง แร้นแค้น เมื่อ
ทุกข์ยากลำบากเช่นนี้ จึงไม่มีความสุขร่าเริง

อสุระ มี ๓ อย่าง

๑. เทวอสุระ ได้แก่ เทวดาที่เรียกว่า อสุระ มี ๖ คือ

- ๑) เวปจิตตอสุระ ๒) พลือสุระ ๓) ราหูอสุระ
๔) ปหาราหอสุระ ๕) สัมพรอสุระ ๖) วินิปาติกอสุระ

๒. เปตตอสุระ มี ๓ จำพวก คือ

- ๑) กาลกัญจิกเปรตอสุระ คือ เปรตจำพวกที่ไม่มีที่อยู่
โดยเฉพาะ เทียวอยู่ตามสถานที่ต่างๆในโลกมนุษย์ เช่น
อยู่ตามป่า ทะเล มหาสมุทร ภูเขา เกาะและเหว

๒) เวมานิกเปรตอสุระ คือ เปรตที่ได้เสวยทุกข์ในเวลา
กลางวันแต่เสวยสุขในเวลากลางคืน

๓) อาวุธิกเปรตอสุระ คือ เปรตที่ประหารกัน
ด้วยอาวุธต่างๆ

๓. นิรยอสุระ คือ เปรตจำพวกหนึ่งที่ต้องเสวยทุกข์อยู่
ในโลกันตริกนรก

ผู้ที่ตายด้วยอำนาจแห่ง โทสะ

มักเกิดใน นรก

ผู้ที่ตายด้วยอำนาจแห่ง โลภะ

มักเกิดเป็น เปรต และ อสุรกาย

ผู้ที่ตายด้วยอำนาจแห่ง โมหะ

มักเกิดเป็น สัตว์เดรัจฉาน

อกุศลกรรม นำสู่อบาย

กายทุจริต ๓ บุคคลบางคนในโลกนี้ ...

1. **มีเจตนาฆ่าสัตว์** เป็นผู้มีปกติฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต
2. **มีเจตนาถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่อนุญาตให้** เป็นผู้ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ คือ ถือเอาวัตถุอันเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย
3. **มีเจตนาประพฤติดิในกามทั้งหลาย** เป็นผู้ประพฤติดิในกาม คือ เป็นผู้ถึงความประพฤติก่อวุ่นในสตรีที่มารดา รักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา สตรีมีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยสุดแม้สตรีผู้ที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย

วจีทุจริต ๔ บุคคลบางคนในโลกนี้...

4. **มีเจตนาผู้เท็จ** เป็นผู้ที่มีปกติพูดเท็จ คือเขาอยู่ในสภา
ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือ
ในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถาม
ว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น ดังนี้
บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ กล่าวว่ารู้ หรือเมื่อรู้ กล่าวว่าไม่รู้
เมื่อไม่เห็น กล่าวว่าเห็น หรือเมื่อเห็น กล่าวว่า ไม่เห็น
ดังนี้ เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้เพราะเหตุแห่งตน เพราะ
เหตุแห่งผู้อื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำิสเล็กน้อย
5. **มีเจตนาพูดส่อเสียด** เป็นผู้พูดส่อเสียด คือฟังข้างนี้
แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟัง
ข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้
ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริม
ชนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว ชอบความแตกแยกกัน
ยินดีความแตกแยกกัน เพลิดเพลินในความแตกแยก
กัน กล่าวแต่คำทำให้แตกแยกกัน

6. **มีเจตนาพูดคำหยาบ** เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคาย กล่าวแข็ง ทำให้ผู้อื่นขบขันใจ เดือดร้อนแก่ผู้อื่น ใกล้ต่อความโกรธ ไม่เป็นไมเพื่อสมาธิ
7. **มีเจตนาพูดเพื่อเจ้อ** เป็นผู้พูดเพื่อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริงกล่าวไม่อิงอรรถ ไม่อิงธรรม ไม่อิงวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐานไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่ควร

มโนทุจริต ๓ บุคคลบางคนในโลกนี้ ...

8. **เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น** คือ อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของ บุคคลอื่นว่า ไฉนหนอ วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้
9. **เป็นผู้มีจิตปองร้าย** คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า สัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ

10. เป็นผู้มีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ)

คือ มีความเห็นวิปริตว่า

๑) ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล

๒) การเซ่นสรวงไม่มีผล

๓) การบูชาไม่มีผล

๔) ผลแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี

๕) โลกนี้ไม่มี (ผู้มาเกิด)

๖) โลกหน้าไม่มี (ผู้จะไปเกิด)

๗) มารดาไม่มี (บุญคุณ)

๘) บิดาไม่มี (บุญคุณ)

๙) สัตว์ผู้เป็นอุปปาติกะ(ผุดเกิดได้รูปร่างทันที)ไม่มี

๑๐) สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ

ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้า

ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง

แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ย่อมไม่มีในโลก ดังนี้

..ก็เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ
 ๑๐ ประการนี้ นรkJจึงปรากฏ กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
 จีงปรากฏ เปตวิสัยจีงปรากฏ หรือว่า ทุกต้อย่างใด
 อย่างหนึ่งแม้อื่นจีงมี

(อง.ทสก. ๒๔/๑๖๕)

ในคัมภีร์อังคตตรนิกาย ทสกนิบาตยังปรากฏ
 พระสูตรอีกหลายพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึง
 ธรรมอันเป็นเหตุแห่งการเข้าถึงสุคติ และ ทุกติไว้โดยมี
 รายละเอียดที่แตกต่างกันหลากหลายที่น่าสนใจ เช่น
 บางพระสูตรได้ตรัสลักษณะของการทำอกุศลกรรมไว้
 อย่างละเอียดและครอบคลุม ซึ่งจะเป็นเหตุให้เข้าถึง
 ทุกติได้เช่นกัน กล่าวคือ อกุศลกรรมแต่ละข้อนั้น

๑) ตนเป็นผู้ทำเอง... ก็มีสิทธิ์ไปสู่อบายได้

๒) ชักชวนผู้อื่นทำ... ก็มีสิทธิ์ไปสู่อบายได้

๓) มีจิตยินดีพอใจในการทำอกุศลกรรมนั้น

...ก็มีสิทธิ์ไปสู่อบายได้

๔) กล่าวสรรเสริญการทำอกุศลกรรมนั้น

...ก็มีสิทธิ์ไปสู่อบายได้

พฤติกรรมที่นำสู่อบาย

บุคคลบางคน ในโลกนี้ มีอธยาศัย...

๑) ชอบทำกุศลมาก

บุคคลประเภทนี้ ในขณะที่ใกล้ตายย่อมระลึกนึกถึงกุศลได้มาก เขาย่อมพ้นอบายและไปเกิดในสุคติภูมิ

๒) ทำกุศล และ อกุศลเท่าๆกัน

ถ้าตนพยายามนึกถึงกุศลที่ตนได้ทำให้มาก หรือ ญาติช่วยเตือนสติในนึกถึงกุศล ก็สามารถช่วยให้พ้นอบายได้ แต่ถ้าตนไม่พยายามนึกถึงกุศล และ ไม่มีญาติคอยเตือนสติให้นึกถึงกุศล คงเหลือแต่ความกลัวมัวใจเสียใจและห่วงใยในทรัพย์สมบัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ไม่มีทางพ้นจากอบายไปได้

๓) ชอบทำอกุศล มากกว่า กุศล

ถ้าพึ่งตัวเองแล้ว ไม่สามารถนึกถึงกุศลนั้นได้ เว้นแต่จะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากผู้อื่นที่คอยเตือนสติให้กลับใจมารับอาภรณ์ที่เป็นกุศลนั้นๆได้ มิฉะนั้น บุคคลประเภทนี้ย่อมตกสู่อบายได้

๔) ชอบทำกุศลโดยส่วนตัว

บุคคลประเภทนี้ ย่อมไม่พ้นจากอบายได้เลย

นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อัครสาวก และ มหาสาวกเท่านั้น ที่จะช่วยเหลือได้ และการที่จะได้รับ ได้รับความช่วยเหลือจากท่านเหล่านี้ ผู้นั้นจะต้องมี กุศลอุปการะปริยเวทนิยกรรมที่มีกำลังมาก คือ กุศล กรรมที่ตนได้เคยสร้างไว้แล้วในชาติก่อนๆ

ลงนรกพบพระยายม ยังมีสิทธิ์พ้นอบายได้

บุคคลประเภทที่ ๒ และ ๓ ถ้าต้องตกนรกแล้ว ยังมีโอกาสได้พบกับพระยายมราช เพื่อทำการไต่สวน และ สอบถามถึงเรื่องเทวทูตทั้ง ๕ ถ้าตอบคำถามได้ ก็มีสิทธิ์พ้นจากอบาย ไปเกิดในสุคติภูมิ

ส่วนบุคคลประเภทที่ ๔ เมื่อเขาตายไปตกนรก ก็จะถึงลงสู่นรกเสวยทุกข์ทันทันที ไม่มีโอกาสพบยมราช

เทวทูตปัญหา ๕

พระยายมราช จะซักถามสัตว์นรกในเรื่องเทวทูต ๕ เพื่อให้ระลึกถึงกุศล ถ้าระลึกได้บ้าง ก็ตายจากสัตว์นรกไปเกิดเป็นมนุษย์ หรือ เทวดาทันที เทวทูต ๕ คือ

- ๑) ความเกิด ได้แก่ ทารกแรกเกิด
- ๒) ความแก่ ได้แก่ คนชรา
- ๓) ความเจ็บป่วย ได้แก่ ผู้ป่วยไข้
- ๔) ผู้ที่ถูกลงโทษตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้ต้องราชทัณฑ์
- ๕) ความตาย ได้แก่ คนตาย

การที่พระยายมราชจะช่วยให้สัตว์นรกได้ระลึกนึกถึงกุศลที่ได้สร้างไว้ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับ ในอดีตสัตว์นั้นได้เคยสร้างทาน ศีล ภาวนาแล้วได้แผ่อุทิศส่วนบุญนั้นให้แก่ยมราชด้วย ถ้ายมราชระลึกถึงกุศลกรรมของสัตว์ผู้นั้นได้ ก็จะช่วยบอกให้สัตว์นรกได้ระลึกถึงกุศลกรรมที่ตนเคยสร้างไว้ ขณะนั้นสัตว์นั้นก็ จะพ้นไปจากนรกทันที

บันทึกธรรม

[illegible]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

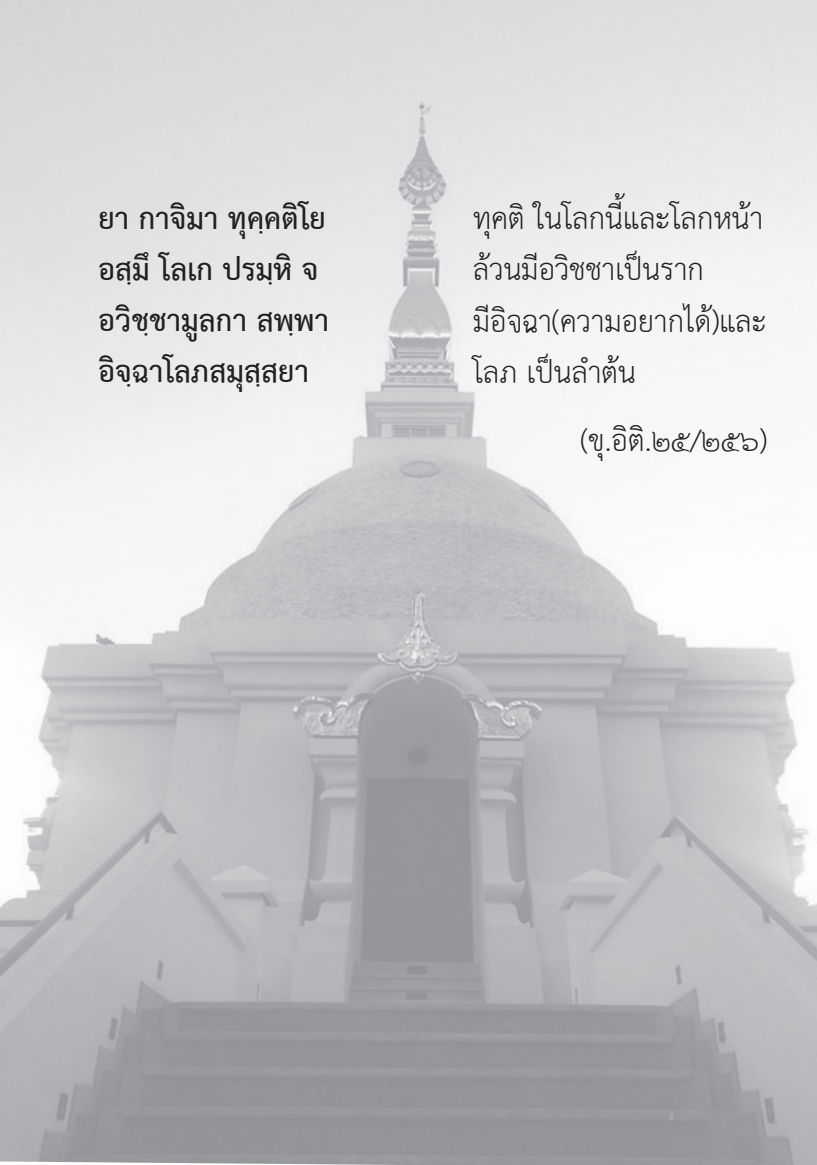
.....

.....

.....

.....

.....

ยา กาจิมา ทุกคติโย
อสุมี โลเก ปรมหิ จ
อวิชขามูลกา สพพา
อิจฺจาลอภสมุสฺสยา

ทุกติ ในโลกนี้และโลกหน้า
ล้วนมีอวิชชาเป็นราก
มีอิจฺจา(ความอยากได้)และ
โลภ เป็นลำต้น

(ขุ.อิติ.๒๕/๒๕๖)